

І С Т И Н И

АРІСТОТЕЛЬ

ПОЕТИКА

Харків
«ФОЛІО»
2018

I

Про поетичне мистецтво взагалі та про його види, 1447 а про значення кожного з них, про те, як треба складати фабули, щоб поетичний твір вийшов добрим, із скількох і яких частин має такий твір складатися і т. ін., — про це ми й будемо говорити. Почнемо, природно, з найголовнішого.

Суть епічної і трагічної поезії, комедії та поезії дифірамбічної¹ а також більшої частини флейтової і кіфаристичної музики², власне кажучи, полягає в наслідуванні³. Відрізняються ж вони одна від одної трьома ризами, а саме: чим, що і як наслідують, а це не одне і те ж саме.

Подібно до того, як дехто наслідує багато речей, відтворюючи їх — одні в барвах і формах, інші голосом, завдяки майстерності або практичним навикам, — так і в щойно згаданих мистецтвах провадиться наслідування в ритмі, слові, в мелодії, — нарізно або разом.

Так, флейтова та кіфаристична музика, а також інші споріднені мистецтва, як, наприклад, гра на сопілці, користуються тільки мелодією і ритмом. Самий лише ритм без мелодії використовують танцюристи⁴, бо вони

якраз ритмічними рухами відтворюють і характери, і почуття, і дії.

А мистецтво, яке вживає тільки слово без розміру чи з метром (або поєднуючи при цьому розміри поміж собою, або користуючись якимсь одним із них),
1447 в залишається й досі без певного визначення. Адже ми не маємо спільної назви ні для мімів Софрона й Ксенарха⁵ і сократівських розмов⁶, ні для творів, написаних ямбічним триметром⁷, елегічним⁸ чи якимось іншим розміром; тим-то деякі люди, пов'язуючи поетичну творчість з віршовим розміром, називають одних елегіками, інших епічними поетами, даючи їм назви не по суті їх творчості, а відповідно до віршового розміру. І навіть якщо хтось напише віршем твір з медицини або з фізики, то й його, звичайно, назвуть поетом, тоді як у Гомера⁹ і Емпедокла¹⁰ нічого спільного, крім розміру, немає, тому першого справедливо називати поетом, а другого — скоріше природознавцем. На цій же підставі доведеться називати поетом і того, хто створить лише суміш усяких розмірів, як от Херемон¹¹, що написав свою рапсодію «Кентавр», змішавши в ній різні розміри. Але досить про це.

Є види поезії, які користуються всім зазначеним вище — і ритмом, і мелодією, і розміром, наприклад, дифірамбічна поезія, номи¹², трагедія і комедія. Різниця між ними полягає в тому, що перші дві використовують

усе це разом, а інші — частинами. Ось такі відмінності щодо засобів зображення існують, на мій погляд, поміж різними видами мистецтв.

II

А що всі поети зображають людей у дії, то ці останні конче повинні бути або добрими, або поганими, бо 1448 а характери майже завжди відповідають цим ознакам — адже щодо характеру люди відрізняються поміж собою або вадами, або чеснотами. Отже, й зображати треба або кращих за нас, або гірших, або таких, як ми, подібно до того, як це роблять живописці. Так, Полігнот¹ зображав людей кращими, Павсон² — гіршими, Діонісій³ — такими, як вони є. Очевидно, що й кожен із зазначених видів наслідування матиме ці відмінні риси, отже, й буде тим, а не іншим, у залежності від того, що саме відтворюватиме.

Такі відмінності можуть виникнути і в танцях, і в грі на флейті чи на кіфарі. Це стосується і прозаїчної та віршованої мови. Так, Гомер змальовував людей кращими, ніж вони є, Клеофонт⁴ — звичайними, а Гегемон⁵ Тасійський, автор перших пародій, і Нікохар⁶, творець «Деліади», — гіршими. Це ж саме слід сказати й щодо дифірамбів та номів, — в них можна наслідувати і гірші характери, як це робив Аргант⁷, і кращі, як Тімофей⁸ та

Філоксен⁹ у «Кіклопах». В цьому й полягає різниця між трагедією та комедією, — остання воліє відтворювати образи людей гірших, ніж наші сучасники, а перша — кращих.

III

Є щодо цього ще й третя відмінність — як саме наслідувати в кожному із згаданих випадків. Адже можна одними й тими ж засобами відтворювати одне й те саме, або розповідаючи про події, як про щось стороннє, як це робить Гомер, або від самого себе, не заміняючи себе іншим і виводячи усіх зображуваних осіб у дії.

Ось у цих трьох відмінностях — чим, що і як — і полягає наслідування, як ми сказали напочатку. Отже, з одного боку, Софокл¹ ніби наслідує Гомера, бо обидва вони зображають людей порядних, а з другого — Арістофана², бо вони обидва зображають людей діючих, і притому в самій дії.

Тому, каже дехто, ці твори й зветься драмами³, що люди в них зображаються діючими.

Дорійці⁴ сперечаються за право називатися творцями трагедії і комедії, — комедію бо винайшли мегарці⁵, як тутешні, в яких вона виникла разом із демократією, так і сицилійські, тому що звідти походив поет Епіхарм⁶, який жив набагато раніше Хіоніда і Магнета⁷. На зван-

ня першовідкривачів трагедії претендують деякі з пелопоннеських дорійців, — причому для доказу наводять назви: кажуть, що селища навколо міст звуться у них комами ἡ κόμη, а в афінян — демами ὁ δῆμος, і що комедіанти мають свою назву не від дієслова κωμάζειν — гуляти, а від блукань по комах, коли до них не виявляли інтересу в містах. Та й поняття «діяти» у дорян визначається словом δραῖν⁸, а в афінян словом πράττειν. Отож, 1448 в про відмінності в наслідуванні, про те, скільки їх і які вони, — сказано досить.

IV

Здається, поезію породили взагалі дві причини, і до того ж, цілком природні¹. По-перше, людям з дитинства властиво наслідувати, — тим вони від інших живих істот і відрізняються, що дуже здатні до наслідування, завдяки якому вони і набувають перших знань. По-друге, всі відчують у наслідуванні приємність. Доказ цього дають самі мистецькі твори: те, на що в дійсності дивитись неприємно, викликає у нас задоволення, коли ми бачимо найточніше його змалювання, наприклад, зображення найжахливіших звірів або трупів².

Пояснюється це тим, що набувати знань надзвичайно приємно не тільки філософам, але й іншим людям, хоч останні сприймають їх поверхово. Дивлячись на